

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 30 januari 1933 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrade bestämmelser i vissa fall rörande fördelning av böter m. m.

Genom en den 3 januari 1933 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 5, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrade bestämmelser i vissa fall rörande fördelning av böter m. m.

Härigenom förordnas som följer:

Andel i böter, vite eller skadestånd eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt, som enligt lag eller författning skall tillfalla åklagare, beslagare, angivare eller upptäckare av förseelse, må ej utgå med högre belopp än, böter och annat sammanlagt, femhundra kronor, ändå att sådan begränsning eljest icke finnes stadgad.

Om den rätt till andel i böter och värdet av förverkad egendom, som enligt lagen den 8 juni 1923 (nr 147) om straff för olovlig varuinförsel och lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin tillkommer beslagare, skall utan hinder av vad nu sagts gälla vad i sagda lagar stadgas.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Vad i denna lag stadgas skall äga tillämpning jämväl i fall, då den tilltalade sakfällts av första domstol efter den 30 november 1932 genom utslag, som ej vid lagens ikraftträdande vunnit laga kraft; skolande, där dylikt utslag varder ståndande, i denna lag meddelade föreskrifter iakttagas av myndighet, som jämlikt lag eller författning har att redovisa på grund av utslaget inflytande medel.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt talrika författningar inom specialstraffrätten skall viss andel i böter, värdet av förverkat gods m. m. tillfalla åklagare, beslagare eller andra närmare

angivna personer. I åtskilliga fall innehåller författningen därvid tillika en bestämmelse, att andelen icke må överstiga visst belopp. Beträffande andel i böter, som ådömas i dagsböter, stadgar därjämte lagen den 24 september 1931 angående dagsböter utom strafflagens område, att sådan andel, som tillkommer åklagare eller angivare, ej må utgå med högre belopp än 500 kronor. För övrigt gäller däremot icke någon gräns för storleken av den andel, som enligt tillämpliga fördelningsregler skall utgå till vederbörande andelstagare. Exempel härå finnas bl. a. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften och förordningen samma dag om arvs-skatt och skatt för gåva.

Föredragande departementschefen erinrar i propositionen därom att riksdagen år 1917 (skriv. 286) anhållit, att Kungl. Maj:t måtte överväga i vad mån gällande författningar kunde sålunda ändras, att åklagare och beslagare tillkommande andelar i böter och beslagtagna egendom indroges till kronan, ävensom i vad mån bötes- och beslagsandelar i de fall, där de efter prövning möjligen ansåges böra bibehållas, kunde till beloppet begränsas. Då frågan om åklagarväsendets reformering för närvarande vore föremål för särskild utredning samt anledning funnes till förhoppning, att definitivt förslag i detta ämne inom en snar framtid skulle kunna framläggas till antagande, hade departementschefen funnit sig kunna förorda, att med en allmän indragning av åklagarna tillkommande andelar i böter m. m. finge anstå. Tillräcklig anledning hade ej heller synts föreligga att oberoende av nyssnämnda åtgärd redan nu föreslå avskaffande av angivares och övriga med åklagare i förevarande avseende likställda personers rätt till sådan andel.

Propositionen föreslår i stället tills vidare en allmän begränsning av ifrågavarande andelars storlek. Enligt förslaget må sålunda andel i böter, vite, skadestånd m. m., som enligt lag eller författning skall tillfalla åklagare, beslagare, angivare eller upptäckare av förseelse, ej utgå med högre belopp än sammanlagt 500 kronor. Från denna regel har emellertid — i enlighet med hemställan från generaltullstyrelsen — medgivits undantag beträffande rätt till andel i böter och värdet av förverkad egendom, som enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel och lagen med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin tillkommer beslagare.

De föreslagna bestämmelserna skulle enligt det lagförslag, som remitterades till lagrådet, träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och vad i lagen stadgades skulle äga tillämpning jämväl i fall, då den tilltalade sakfällts genom utslag, som dessförinnan meddelats, såframt utslaget ej vid lagens ikraftträdande vunnit laga kraft.

Lagrådets flesta ledamöter, justitieråden Alexanderson och Eklund samt regeringsrådet Aschan, yttrade härom:

»Enligt övergångsbestämmelsen skall nya lagen tillämpas, såframt ej utslag föreligger som redan före lagens ikraftträdande vunnit laga kraft. Dess

bestämmelser skola alltså gälla, ehuru utslag redan tidigare givits, varigenom åklagare etc. tillagts bötesandel eller dylikt jämlikt den vid tiden för utslaget gällande rätten, och oberoende därav att detta utslag ej överklagas, blott klagotiden — tjugu dagar i fråga om vissa allmänna underrätters utslag, trettio eller fyrtiofem dagar i fråga om andra — ej löpt till ända, då nya lagen trädde i kraft. Likaså exempelvis i det fall att underrätts fällande utslag efter överklagande blivit redan före lagens ikraftträdande fastställt av hovrätt, som är högsta instans i målet, men den tilltalade sökt prejudikatdispens och dispensansökningen blivit genom högsta domstolens utslag avslagen först efter nyssnämnda tidpunkt.

Till stöd för förslagets omförmälda bestämmelse åberopas i remissprotokollet att ur allmänna rättssynpunkter hinder ej möter för den använda principen samt att den erbjuder praktiska fördelar. Då med nämnda fördelar, enligt vad ett annat uttalande visar, endast avses att lagen får så vidsträckt tillämpning som möjligt, måste avgörande betydelse tilläggas frågan huru förslagets ståndpunkt förhåller sig till allmänna rättsgrundsatser. Såsom framhållits i ett i remissprotokollet omförmäلت utlåtande den 4 april 1927 av då sittande lagråd, har spörsmålet i vad mån ny lag om fördelning av böter m. m. skall vinna tillämpning i fråga om påföljd för tidigare begånget brott blivit på olika sätt besvarat. I utlåtandet omnämndes, att avgörande betydelse därvid tillagts än tiden för brottets begående, än åter huruvida åtal anställts eller utslag avkunnats före nya lagens ikraftträdande. I det förslag, varöver utlåtandet avgavs, hade stadgats att där underrätt givit utslag i målet före nya lagens ikraftträdande skulle äldre lag därå tillämpas i alla instanser. Lagrådet erinrade emellertid hurusom högsta domstolen i sin praxis i senare tid tillämpat en princip, som något vidgade ny lags giltighetsområde, i det man ej tillerkände betydelse åt att utslag tidigare meddelats, med mindre det gått i fällande riktning och således bötesandel eller dylikt redan blivit — eller vid riktig lagtillämpning bort från underrättens ståndpunkt i målets huvudfråga bliva — åklagare eller annan tillerkänt. Det hemställdes att denna praxis måtte lagfästas och alltså övergångsbestämmelsen få det innehåll att nya lagen ej skall av högre rätt tillämpas i mål om brott, för vilket den tilltalade sakfällts genom utslag som meddelats före den dag då lagen trädde i kraft.

Någon invändningsfri och vid konsekvent tillämpning fullt tillfredsställande regel för gränsdragning mellan giltighetsområdena för gammal och ny lag om andel i böter m. m. lär svårligen kunna angivas. Men ett så vittgående ingrepp i förhållanden, vilka redan vunnit viss rättshelgd, som förslaget i förevarande punkt innebär, står icke blott i strid mot hittills rådande åskådningar, utan synes därjämte betänkligt hota rättstryggheten. Icke ens en tilltalad, som före ikraftträdandet av ny mildare strafflag fällts till ansvar enligt den äldre strängare lagen genom utslag vilket först efter nämnda tidpunkt vunnit laga kraft, har rätt att få straffet verkställt efter den nya mildare lagen. Och dock tala i detta fall starkare skäl för ny lags tillbakagripande kraft än väl någonsin eljest. Frågan om bötesandel åter är, om den

än avgöres inom ett brottmåls ram, icke av straffrättslig, ehuru visserligen av offentlighetsrättslig natur. Att andelstagarens intresse obetingat får vika, där det kommer i konflikt med intresset av att ny mildare bötesats, som trätt i kraft innan utslag fallit i sista instans, varder tillämplad å förseelsen, står utom all fråga. Men i förevarande fall gäller det blott fördelningen mellan statsverket och andelstagaren. Den omständigheten att gällande lagar befunnits mindre lyckligt avväga denna fördelning kan väl motivera lagändring för framtiden, men torde icke giva fog för att genom övergångsbestämmelse gripa tillbaka över en redan skedd tillämpning av äldre rätt. Även om ett överklagande skett, har därmed frågan blott ur högst formell synpunkt kommit i annat läge i det regelmässigt föreliggande fallet att besvären alldeles icke avse den av den lägre rätten bestämda fördelningsprincipen.

På grund av det anförda hemställes att övergångsbestämmelsen avfattas på sätt i 1927 års utlåtande av dåvarande lagråd förordades.»

Justitierådet Grefberg yttrade:

»Enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen skulle den nya lagen bliva tillämplig i alla mål av ifrågavarande beskaffenhet där tilltalad sakfällts när som helst tillbaka i tiden och i vilken instans som helst, blott utslaget icke vid tiden för lagens ikraftträdande ägde laga kraft. Härigenom skulle under lagen komma jämväl mål, vilka anhängiggjorts kanske för flera år sedan. Att giva lagen en så vittgående tillbakaverkande kraft kan icke anses vare sig rättvist eller billigt. En lämplig begränsning synes därför här böra äga rum och den synes kunna åstadkommas sålunda att utom lagens tillämpningsområde ställas dels alla de fall där första domstol i målet meddelat fällande utslag tidigare än under viss kortare tidrymd före lagens ikraftträdande, dels alla de fall då första domstol meddelat utslag av nyss angiven innebörd inom den sålunda angivna tidrymden före lagens ikraftträdande men utslaget vid lagens ikraftträdande vunnit laga kraft och dels slutligen alla de fall då tilltalad före lagens ikraftträdande först i högre rätt blivit sakfällt. Den ifrågavarande bestämmelsen skulle alltså exempelvis få det innehåll att lagen skall äga tillämpning jämväl i fall, då den tilltalade sakfällts av första domstol efter den 30 november 1932 genom utslag, som ej vid lagens ikraftträdande vunnit laga kraft.»

Departementschefen anför med anledning härav:

»Beträffande den föreslagna övergångsbestämmelsen ha tre av lagrådets ledamöter — med framhållande att någon invändningsfri och vid konsekvent tillämpning fullt tillfredsställande regel för gränsdragning mellan giltighetsområdena för gammal och ny lag om andel i böter m. m. svårligen kunde an-givas — uttalat, att det icke syntes befogat att genom övergångsbestäm-melse gripa tillbaka över en redan skedd tillämpning av äldre rätt, samt hem-ställt, att ifrågavarande bestämmelse måtte få det innehåll att nya lagen ej skall av högre rätt tillämpas i mål om brott, för vilket den tilltalade sakfällts genom utslag som meddelats före den dag då lagen trädde i kraft. En leda-

mot av lagrådet har anfört, *att* enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen nya lagen skulle bliva tillämplig i alla mål av ifrågavarande beskaffenhet där tilltalad sakfällts när som helst tillbaka i tiden och i vilken instans som helst, blott utslaget icke vid tiden för lagens ikraftträdande ägde laga kraft, *att* därigenom under lagen komme jämväl mål, vilka anhängiggjorts kanske för flera år sedan, *samt att* det ej kunde anses vare sig rättvist eller billigt att giva lagen en så vittgående tillbakaverkande kraft. I enlighet härmed har denne ledamot förordat, att utom lagens tillämplighetsområde ställdes dels alla de fall där första domstol i målet meddelat fällande utslag tidigare än under viss kortare tidrymd före lagens ikraftträdande, dels alla de fall då första domstol meddelat utslag av nyss angiven innebörd inom den sålunda angivna tidrymden före lagens ikraftträdande men utslaget vid lagens ikraftträdande vunnit laga kraft och dels slutligen alla de fall då tilltalad före lagens ikraftträdande först i högre rätt blivit sakfälld.

Med hänsyn till önskvärdheten av att de nya bestämmelserna komma att gripa över jämväl vissa fall, som med den av majoriteten inom lagrådet förordade lydelsen komme utom lagens tillämplighetsområde men där hittills gällande fördelningsregler skulle leda till ett särskilt stötande resultat, har jag ej funnit skäl avvika från det remitterade förslaget i nu förevarande del i vidare mån än att jag ansett lagens tillbakaverkande kraft böra begränsas i enlighet med vad sistnämnde ledamot av lagrådet hemställt. Framhållas må, att den av samme ledamot i detta avseende förordade tidpunkten eller den 30 november 1932 ligger längre fram i tiden än den dag, då det inom departementet utarbetade förslaget i ämnet utremitterades till myndigheter samt vederbörande åklagarorganisationer och detsamma sålunda torde ha blivit känt för dem som därav närmast kunde beröras.»

Utskottet har vid granskning av lagförslaget ej funnit skäl till erinran mot detsamma och får alltså hemställa, *Utskottet.*

att förevarande proposition må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 30 januari 1933.

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Klefbeck, Borell, Svenson* i Eskhult, *Bissmark, Branting, Ehrnberg* och *Jonsson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Nilsson* i Antnäs och *Westman*, fru *Östlund*, herrar *Olsson* i Mellerud och *Höglund* samt fröken *Wellin*.

Reservation

av herrar *Borell, Bissmark, Ehrnberg* och *Nilsson* i Antnäs samt fröken *Wellin*, vilka ansett att utskottets utlåtande från och med det stycke, som har kantrubriken »*Utskottet*», bort erhålla följande lydelse:

»Utskottet har vid granskning av förevarande proposition ej funnit skäl till annan anmärkning mot förslaget än att utskottet på de skäl, som av lagrådets pluralitet anförts, anser sådan ändring i övergångsbestämmelserna böra vidtagas, att lagen icke skall äga tillämpning å mål, däri sakfällande utslag meddelats före lagens ikraftträdande.

Utskottet hemställer förty, att riksdagen för sin del måtte antaga följande förslag till

(*Kungl. Maj:ts förslag.*)

(*Utskottets förslag.*)

Lag

om ändrade bestämmelser i vissa fall rörande fördelning av böter m. m.

Häriigenom förordnas som följer:

Andel i böter, vite eller skadestånd eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt, som enligt lag eller författning skall tillfalla åkagare, beslagare, angivare eller upptäckare av förseelse, må ej utgå med högre belopp än, böter och annat sammanlagt, femhundra kronor, ändå att sådan begränsning eljest icke finnes stadgad.

Om den rätt till andel i böter och värdet av förverkad egendom, som enligt lagen den 8 juni 1923 (nr 147) om straff för olovlig varuinförsel och lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin tillkommer beslagare, skall utan hinder av vad nu sagts gälla vad i sagda lagar stadgas.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. *Vad i denna lag stadgas skall äga tillämpning jämväl i fall, då den tilltalade sakfällts av första domstol efter den 30 november 1932 genom utslag, som ej vid lagens ikraftträdande vunnit laga kraft; skolande, där dylikt utslag varder ståndande, i denna lag meddelade föreskrifter iakttagas av myndighet, som jämlikt lag eller författning har att redovisa på grund av utslaget inflytande medel.*

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; *dock att, om dessförrinnan sakfällande utslag meddelats, lagen icke skall äga tillämpning.»*